AVİM Yorum • No: 2026 / 1 • Ocak 2026

BASKI ALTINDAKİ MUHAFIZLIK: İHA'LARIN ARTIŞI, RUSYA ASKERİLEŞTİRMESİ VE TÜRKİYE'NİN KARADENİZ'DEKİ HUKUK DÜZENİ

Teoman Ertuğrul TULUN

Analist

Bu yazı AVİM tarafından ilk olarak 05 Ocak 2026'te yayınlanmış İngilizce bir makalenin betimleyici Türkçe çevirisidir.

1. Giriş

Son zamanlarda, yaygın olarak Rus olduğu bildirilen bir gözetleme insansız hava aracının Karadeniz sahili yakınlarında Türk hava kuvvetleri tarafından düşürülmesi, Rusya-Ukrayna savaşının Türkiye'nin yakın deniz çevresine tırmanma risklerini nasıl ihraç etmeye devam ettiğini bir kez daha göstermektedir. Bu tür olayların münferit taktiksel olaylar değil, havzanın giderek yoğunlaşan askeri faaliyetler ve sinyaller ağına çekildiği daha geniş bir modelin tezahürleri olduğu gözlemlenmektedir. Buna paralel olarak, Ukrayna'nın Kırım, Sivastopol ve Rusya'nın Karadeniz lojistik rotaları boyunca hedeflerine karşı uzun menzilli insansız hava araçları ve deniz insansız sistemleri kullanması, denizde saldırı eylemlerinin artık tek bir tarafın ayrıcalığı olmadığı bir güvenlik ortamına daha da katkıda bulunmuştur.

Aynı zamanda, İkinci Dünya Savaşı'ndan bu yana Karadeniz'in göreceli istikrarı, NATO ile Rusya arasındaki çatışma olaylarıyla değil, uluslararası hukukun, özellikle de Montrö Sözleşmesi'nin disiplinli bir şekilde uygulanması ve Türkiye'nin Boğazlar üzerindeki sorumluluklarını ihtiyatlı bir şekilde yerine getirmesi ile sağlanmıştır. Bu nedenle bu yorumda, artan militarizasyon koşulları altında, Karadeniz'deki düzenin temel dayanağını savaş hazırlığı tutumları değil, Türkiye'nin hukuka dayalı koruyuculuğu oluşturmaya devam ettiği ve bu durumun, gelişen güvenlik ortamı, Montrö rejimi ve ortaya çıkan karma baskıların sonraki tartışmalarını çerçevelediği görüşü savunulmaktadır.[1]

2. Değişen militarize ortam

Rusya'nın 2014 yılında Kırım'ı ilhak etmesi, Karadeniz'de Moskova'nın havzayı giderek yarı kapalı ve çekişmeli bir bölgeye dönüştüren bir A2/AD (Anti-Access/Area Denial - Eirişimi Engelleme - Bölgeden Men Etme) mimarisi inşa ettiği, sürdürülebilir bir militarizasyon sürecinin başlangıcını işaret etmiştir. Bu ortama yanıt olarak Ukrayna, Karadeniz ve

çevresindeki Rus deniz birimleri, üsleri ve enerji altyapısına karşı giderek artan sayıda insansız hava aracı ve deniz saldırısı operasyonu düzenleyerek, Moskova'nın A2/AD tutumunun temel yapısal avantajı devam etmesine rağmen, denizde karşılıklı tırmanma eğilimini pekiştirdi.[2]

Kıyı savunma füze sistemlerinin art arda konuşlandırılması, Karadeniz Filosunun güçlendirilmesi ve insansız hava araçları ile diğer insansız sistemlerin deniz operasyonlarına entegrasyonu, bu duruşu daha da pekiştirmiştir. Buna yanıt olarak, çeşitli NATO üyeleri ve ortakları, caydırıcılığın daha geniş bir bölgesel ayak izi gerektirdiğini savunarak, periyodik olarak genişletilmiş deniz varlığı ve daha görünür tatbikatlar yapılmasını savunmuştur. Ancak, bu tür paralel güçlenmeler, Karadeniz' i kalıcı bir "ileri savunma" sahnesi olarak yeniden tanımlama riskini beraberinde getirerek, tırmanma riskini artırmakta ve bugüne kadar nispi istikrarı destekleyen hukuki ve siyasi çerçeveye ek baskı uygulamaktadır. Bu nedenle, asıl soru, askeri açıdan hangi tarafın üstün geleceği değil, sürekli çatışma ortamında istikrarın nasıl korunabileceğidir.[3]

3. Montrö Anlaşması ve Türkiye'nin koruyucu rolü

Askeri kapasitelerin artmasıyla birlikte, 1936 Montrö Sözleşmesi'nin Karadeniz'e deniz erişimini düzenleyen temel hukuki araç olarak kalıcı önemi daha da belirgin hale gelmektedir. Montrö, kıyı şeridi olmayan savaş gemilerinin tonajına, bileşimine ve kalış süresine açık sınırlamalar getirerek ve boğazlardan geçişi düzenleyerek, havzanın büyük güçlerin deniz rekabetinin sınırsız bir arenası haline gelmesini önleyen yapısal kısıtlamalar yaratmaktadır. Türkiye'nin bu hükümleri on yıllardır tutarlı ve ihtiyatlı bir şekilde uygulaması, Boğazlar sisteminin koruyucusu olarak hareket etmesini sağlamıştır. AVİM yorumları, bu rolü "hakimiyet değil, koruyuculuk" olarak nitelendirmiş ve tek bir bloğu kayırmak yerine, rekabet halindeki çıkarlar arasında dengeyi korumayı amaçladığını belirtmiştir. Bu açıdan bakıldığında, ne NATO'nun ara sıra yaptığı konuşlandırmalar ne de büyük çaplı savaşlar istikrarın gerçek garantörleri olmuştur; aksine, Ankara'nın itidaliyle desteklenen uluslararası hukuk, gerilimin tırmanmasını engellemiştir. NATO'nun dönüşümlü deniz varlığı müttefiklere güvence verebilir, ancak Montrö Sözleşmesi'nin kısıtlamaları altında Türkiye'nin birincil görevi ve katma değeri, Karadeniz'i mümkün olduğunca militarize edilmemiş ve istikrarlı tutmaktır.[4]

4. Hibrit baskı ve uyum ihtiyaçları

Ancak, bu hukuka dayalı korumanın başarısı, Montrö Sözleşmesinin açıkça öngöremeyeceği baskı biçimlerine, özellikle de barış ile silahlı çatışma arasındaki sınırı bulanıklaştıran hibrit taktiklere karşı savunmasızlığını da ortaya koymaktadır. Karadeniz ve çevresinde silahlı ve silahsız insansız hava araçları, elektronik savaş araçları ve diğer gri bölge araçlarının kullanımının artması, devlet aktörlerinin, savaş gemilerinin tonajı ve varlığı ile ilgili Sözleşme hükümlerini resmi olarak ihlal etmeden sınırları test etmelerine, savunmaları araştırmalarına ve deniz taşımacılığını sindirmelerine olanak tanımaktadır. Bu ortamda Türkiye, Montröyü yeni teknolojiler ışığında yorumlarken, aynı zamanda

Sözleşme'nin istikrar sağlama işlevini zedeleyecek daha izin verici veya daha kısıtlayıcı yorumlara karşı Sözleşme'nin bütünlüğünü savunmak gibi ikili bir görevle karşı karşıyadır. İster dikkatle ayarlanmış önleyici kısıtlamalar, gelişmiş deniz ve hava sahası gözetimi veya kıyı ve kıyı dışı devletlerle gizli diplomatik koordinasyon yoluyla, ister temel hedef hukuk yoluyla gerilimin azaltılması olsun, maksimalist ittifak retoriğine uyum sağlamak veya kalıcı bir çatışmaya doğru sürüklenmeyi kabul etmek yerine, ölçülü ve öngörülebilir bir uygulama yoluyla istikrarı korumak temel hedef olmalıdır.[5]

5. Türkiye ön saflarda değil, hakem rolünde

Bu dinamikler bir arada değerlendirildiğinde, Karadeniz güvenliğinin iki rakip mantık tarafından şekillendirildiğini vurgulamak gerekir: NATO-Rusya askeri duruşunun yönlendirdiği bir çatışma mantığı ve Türkiye'nin uluslararası hukuku, özellikle de Montrö Sözleşmesi'ni uygulamasına dayanan bir düzen mantığı. Karadeniz'in, tekrarlayan krizlere ve Ukrayna'daki mevcut yüksek yoğunluklu çatışmaya rağmen, 1945'ten bu yana en kötü biçimdeki açık büyük güç savaşlarından nispeten uzak kalmış olması, Türkiye'nin hukuki yönetimindeki ağırlığı ve blok çatışması yerine dengeyi tercih ettiğini kanıtlamaktadır.

Bu anlamda, hukuka dayalı, dengeli ve bölgesel sahiplenmeye duyarlı bu koruyuculuk işlevinin devamı, Karadeniz'in kontrolsüz bir çatışma sahnesine dönüşmeyeceğine dair tek güvenilir garanti olmaya devam etmekte ve güvenlik için birincil araç olarak askeri varlığın daha da genişletilmesinden ziyade çok taraflı diyalog ve Montrö prosedürlerinin sadık bir şekilde uygulanmasını önceliklendiren bir politika izlenmesinin önemine işaret etmektedir. [6]

**Resim: Daily Sabah*

[1] Euro Maiden, Cephe Raporu: Rus İHA Saldırıları Türkiye'yi Karadeniz Deniz Yolu Ulaşımını Kapatmanın Eşiğine Getiriyor Euromaidan Press, 26 Aralık 2025, https://euromaidanpress.com/2025/12/26/frontline-report-2025-12-25/, 5 Ocak 2026 tarihinde erişildi.

[2] Natalie Sabanadze, Gali Dalay, Rusyanın Karadeniz Stratejisini Anlamak: Özet, Chatham House, Kraliyet Uluslararası İlişkiler Enstitüsü, Temmuz 2025, https://www.chathamhouse.org/2025/07/understanding-russias-black-sea-strategy/summary, 5 Ocak 2026 tarihinde erişilmiştir.

[3] Ben Hodges, Steven Horrell ve Ivanna Kuz, Rusyanın Karadenizi Askerileştirilmesi: Amerika Birleşik Devletleri ve NATO için Sonuçları (Washington, DC: Avrupa Politika Analizi Merkezi, 6 Aralık 2022), https://cepa.org/comprehensive-reports/russias-militarization-of-the-black-sea-implications-for-the-united-states-and-nato/

, 5 Ocak 2026 tarihinde erişilmiştir.

[4] Avrasya Araştırmaları Merkezi (AVİM), Karadeniz, AVİM, 2025, https://avim.org.tr/Tags/Black-Sea, 5 Ocak 2026 tarihinde erişilmiştir.

[5] Ben Hodges, Joseph L. Votel ve William Courtney; Teoman Ertuğrul Tulun, Karadenizde Ticari Gemilere Yapılan Saldırılar: Türkiyenin MEBsi, Montrö Rejimi ve Savaşın Yayılma Riski, AVİM Yorum No. 2025/53, 2 Aralık 2025, Avrasya Araştırmaları Merkezi (AVİM), https://www.avim.org.tr/en/Yorum/BLACK-SEA-ATTACKS-ON-MERCHANT-VESSELS-TURKIYE-S-EEZ-THE-MONTREUX-REGIME-AND-THE-RISK-OF-WAR-SPILLOVER, 5 Ocak 2026 tarihinde erişilmiştir.

[6] Teoman Ertuğrul Tulun, Karadenizde Ticari Gemilere Yapılan Saldırılar: Türkiyenin MEBsi, Montrö Rejimi ve Savaşın Yayılma Riski, AVİM Yorum No. 2025/53, 2 Aralık 2025, Avrasya Araştırmaları Merkezi (AVİM), https://www.avim.org.tr/en/Yorum/BLACK-SEA-ATTACKS-ON-MERCHANT-VESSELS-TURKIYE-S-EEZ-THE-MONTREUX-REGIME-AND-THE-RISK-OF-WAR-SPILLOVER, 5 Ocak 2026 tarihinde erişilmiştir.

Yazar Hakkında :

Teoman Ertuğrul Tulun , Avrasya İncelemeleri Merkezi'nde (Ankara) analisttir. Dr. Teoman Ertuğrul Tulun, Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi doktorasını Ankara İhsan Doğramacı Bilkent Üniversitesi'nde tamamladı. Avrupa Birliği Çalışmaları, Küreselleşme, Yabancı Düşmanlığı, Nefret Söylemi Çalışmaları ve Uluslararası İlişkiler *alanlarında çalışmalar yapmaktadır.*

Atıfta bulunmak için: TULUN, Teoman Ertuğrul. 2026. "BASKI ALTINDAKİ MUHAFIZLIK: İHA'LARIN ARTIŞI, RUSYA ASKERİLEŞTİRMESİ VE TÜRKİYE'NİN KARADENİZ'DEKİ HUKUK DÜZENİ ." Avrasya İncelemeleri Merkezi (AVİM), Yorum No.2026 / 1. Ocak 09. Erişim Kasım 21, 2026. https://avimbulten.org/public/tr/Yorum/BASKI-ALTINDAKI-MUHAFIZLIK-IHA-LARIN-ARTISI-RUSYA-ASKERILESTIRMESI-VE-TURKIYE-NIN-KARADENIZ-DEKI-HUKUK-DUZENI

Süleyman Nazif Sok. No: 12/B Daire 3-4 06550 Çankaya-ANKARA / TÜRKİYE
Tel: +90 (312) 438 50 23-24 • **Fax**: +90 (312) 438 50 26
@avimorgtr
https://www.facebook.com/avrasyaincelemelerimerkezi
E-Posta: info@avim.org.tr
http://avim.org.tr

© 2009-2025 Avrasya İncelemeleri Merkezi (AVİM) Tüm Hakları Saklıdır